

(4) CHỦ NGHĨA CỨU THẾ THỂ TỤC VÀ TÔN GIÁO

Tôn giáo thế tục hiện đại của nền dân chủ toàn trị đã duy trì sự liên tục không gián đoạn với tư cách là một lực lượng xã hội học trong hơn một trăm năm mươi năm qua. Cả hai khía cạnh, tính liên tục và tính chất như một lực lượng xã hội học của nó, đều cần được nhấn mạnh. Hai đặc điểm thiết yếu này cho phép chúng ta bỏ qua các cuộc phiêu lưu văn học đơn lẻ vào thế giới không tưởng (*Utopia*) trong những thế kỷ trước, mà không phủ nhận ảnh hưởng của Plato, Thomas More hay Campanella đối với những người như Rousseau, Diderot, Mably, hay Saint-Just và Buonarroti. Nếu muốn tìm kiếm những tiền lệ, người ta cũng sẽ phải tìm đến các đợt bùng phát khác nhau của phong trào thuyết ngàn năm (*chiliasm*) trong thời Trung cổ và trong phong trào Cải cách tôn giáo, đặc biệt là cánh cực đoan của cuộc Cách mạng Thanh giáo ở Anh vào thế kỷ 17.

Sự cùng tồn tại của nền dân chủ tự do và chủ nghĩa Cứu thế cách mạng trong thời hiện đại có thể được so sánh một cách hợp lý với mối quan hệ giữa Giáo hội chính thống và dòng chảy cách mạng mật thế (*eschatological*) trong Cơ Đốc giáo suốt những kỷ nguyên của đức tin. Luôn chảy ngầm dưới bề mặt của xã hội chính thống, dòng chảy cách mạng Cơ Đốc giáo thỉnh thoảng lại bùng phát dưới dạng các phong trào nghèo khổ theo tinh thần Phúc âm, các giáo phái dị giáo và các cuộc nổi dậy mang tính xã hội - tôn giáo.

Giống như hai xu hướng chính của thời kỳ hiện đại, Giáo hội và những kẻ nổi dậy chống lại nó đều bắt nguồn từ cùng một ý tưởng. Tuy nhiên, các nhóm dị giáo lại quá nhiệt thành trong việc diễn giải theo nghĩa đen lời của Chúa. Họ từ chối thỏa hiệp với xác thịt và vương quốc của thế gian này và không sẵn lòng giới hạn lý tưởng về một xã hội của các thánh đồ chỉ ở mặt phẳng siêu việt.

Tuy nhiên, có những khác biệt mang tính sống còn giữa các phong trào thuyết ngàn năm của những thế kỷ trước và chủ nghĩa cứu thế chính trị hiện đại. Các phong trào trước đây